

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) แบบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อศึกษาผลการสอนภาคทฤษฎีทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล โดยเปรียบเทียบความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังจากการได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเปรียบเทียบความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ ในวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช

สมมุติฐานการวิจัย

ความรู้ทางการพยาบาล

- 1.1 ความรู้ทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณดีกว่าก่อนสอน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05
- 1.2 ความรู้ทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณดีกว่านักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนตามรูปแบบปกติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล

- 2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนสอน ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ .05
- 2.2 ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนตามรูปแบบปกติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2539 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่กำลังศึกษาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 1

กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลศาสตรชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีราชบุรี จำนวน 91 คน ปีการศึกษา 2539 ซึ่งกำลังศึกษาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 1 ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) นำตัวอย่างมาจัดกลุ่มตามวิธี Randomized Block Design จะได้กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มตามคะแนนเฉลี่ยสะสมคือ

- กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมระดับสูง 3.00-4.00
- กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมระดับกลาง 2.50-2.99
- กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมระดับต่ำ 2.00-2.49

ขั้นที่ 2 นำทั้ง 3 กลุ่มที่ได้จากการสุ่มในขั้นที่ 1 มาทำการสุ่มโดยคัดเลือกให้มีลักษณะใกล้เคียงเป็นคู่ๆตามคะแนนเฉลี่ยสะสม แล้วสุ่มเข้าเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จะได้กลุ่มทดลอง 45 คน และกลุ่มควบคุม 46 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชุด คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแผนการสอนปกติอย่างละ 7 แผนสอน ดังนี้

- แผนสอนที่ 1 เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของบุคคล จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 2 เรื่องสัมพันธภาพเพื่อการบำบัด จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 3 เรื่องเทคนิคในการใช้การสื่อสารเพื่อการบำบัด จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 4 เรื่องหลักการ Transactional Analysis จำนวน 1 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 5 เรื่องหลักการ Jo- Harri Window จำนวน 1 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 6 เรื่องหลักการ Interpersonal Relationship จำนวน 1 ชั่วโมง
- แผนสอนที่ 7 เรื่องหลักการของ Mourice Levine จำนวน 1 ชั่วโมง

แผนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีขั้นตอนและกิจกรรมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมอบหมายงาน ให้นักศึกษาไปศึกษาด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 2 การนำเสนอสถานการณ์ปัญหา

ขั้นที่ 3 การฝึกการคิด โดยแบ่งเป็น การฝึกการคิดรายบุคคล การฝึกการคิดเป็นกลุ่มเล็ก และการฝึกการคิดเป็นกลุ่มใหญ่

ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลการคิด และอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 5 การสรุปและประเมินผล

ส่วนแผนการสอนปกติจะเป็นการบรรยายเนื้อหาที่มีการซักถามเป็นระยะๆ มีการยกตัวอย่างประกอบ โดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างจำกัด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

2.1 แบบวัดความรู้ทางการพยาบาล เป็นแบบวัดความรู้แบบคู่ขนาน จำนวน 2 ชุด ชุดละ 50 ข้อ โดยมีค่าความเที่ยงของแต่ละชุดเท่ากับ .83 และ .85 ตามลำดับ และมีค่าความเที่ยงของแบบวัดคู่ขนานเท่ากับ .96

2.2 แบบสอบเอ็ม อี คิว วัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล จำนวน 28 ข้อ มีค่าความเที่ยง .64 ค่าความเป็นปรนัย $r_{12} = .69$, $r_{13} = .89$ และ $r_{23} = .73$

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการวิจัย ใช้ระยะเวลา 2 สัปดาห์ ดำเนินการโดยประสานงานการวางแผนการสอน กำหนดระยะเวลาที่สอนกับผู้เกี่ยวข้อง ทำการคัดเลือกและจัดกลุ่มตัวอย่าง จัดเตรียมสื่อการสอน ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย และทำการทดสอบก่อนสอน

2. ขั้นดำเนินการทดลอง แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ใช้เวลาในการดำเนินการ 2 สัปดาห์ ดังนี้

2.1 ขั้นเตรียมความพร้อม ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม (1 สัปดาห์)

ผู้วิจัยได้แจกตารางสอน สรุปเนื้อหาวิชาและรายชื่อหนังสืออ้างอิงเพื่อศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียนแก่นักศึกษาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.2 ขั้นสอน (2 สัปดาห์) ผู้วิจัยดำเนินการสอนเองทั้ง 2 กลุ่ม โดยดำเนินการสอนกลุ่มละ 10 ชั่วโมง จำนวน 7 ครั้ง ตั้งแต่วันที่ 22-31 มกราคม พ.ศ. 2540

กลุ่มทดลอง ดำเนินการสอนโดยใช้ขั้นตอนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแผนสอนทั้ง 7 แผนสอน (เนื้อหาถูกละเอียดในภาคผนวก)

กลุ่มควบคุม ดำเนินการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบบรรยายตามแผนสอน (เนื้อหาถูกละเอียดในภาคผนวก)

3. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 2 วัน

ปฏิบัติการเหมือนกันทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยทำการทดสอบหลังการสอน (posttest)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลก่อนและหลังการทดลอง โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า t ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลหลังการทดลอง ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ก่อนและหลังการทดลอง โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า t ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล หลังการทดลองตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหาของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม

นำข้อมูลที่ได้อันวิเคราะห์โดยทดสอบค่า t (t -test) และความแปรปรวนสองทาง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลก่อนและหลังการทดลอง โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่า t ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สรุปผลได้ดังนี้

1.คะแนนความรู้ทางการพยาบาลก่อนการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ย 25.69 และ 25.70 คะแนนตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน แสดงว่าก่อนการทดลอง นักศึกษาพยาบาลทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ทางการพยาบาลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.ความรู้ทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลภายหลังการทดลองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ย 35.02 และ 33.57 คะแนนตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน แสดงว่าภายหลังการทดลอง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ทางการพยาบาลดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ภายหลังการทดลองความรู้ทางการพยาบาลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้มีการพัฒนาขึ้นโดยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($t = 1.65$) แสดงว่าทั้งการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการสอนแบบปกติส่งผลต่อคะแนนความรู้ทางการพยาบาลไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลหลังการทดลอง ของนักศึกษาพยาบาล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม พบว่า วิธีการสอน ไม่มีผลต่อคะแนนความรู้ทางการพยาบาล แต่เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษา พยาบาลกับคะแนนความรู้ทางการพยาบาล พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลก่อนและหลัง การทดลอง โดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t ทั้งใน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สรุปได้ดังนี้

1.คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลก่อนการทดลอง ของกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่ามีค่าเฉลี่ย 23.17 และ 24.17 คะแนนตามลำดับ จากคะแนน เต็ม 40 คะแนน แสดงว่าก่อนการทดลอง นักศึกษาพยาบาลทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมี ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการทดลอง ของนักศึกษา พยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ย 30.31 และ 27.39 คะแนนตามลำดับ จาก คะแนนเต็ม 40 คะแนน แสดงว่าภายหลังการทดลอง นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุมมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลดีกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

3.คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของกลุ่มทดลอง และกลุ่ม ควบคุมมีค่าเฉลี่ย 30.31 และ 27.39 คะแนนตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ย ได้ ค่า $t = 5.85$ แสดงว่าภายหลังการทดลอง การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลดีกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลหลังการทดลอง ตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหา ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม พบว่า ในขั้นระบุปัญหาและขั้นระบุสาเหตุของ ปัญหา วิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม ไม่ส่งผลต่อคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทาง

การพยาบาล ส่วนในขั้นกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา และขั้นการประเมินผลพบว่า วิธีการสอนส่งผลต่อคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล

ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐาน 3 ข้อคือ

1. ความรู้ทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณดีกว่าก่อนสอน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05
2. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนสอนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05
3. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการสอนของนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนตามรูปแบบปกติ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการสอนภาคทฤษฎีทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ต่อความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล สามารถอภิปรายประเด็นสำคัญตามแนวสมมติฐานได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลก่อนการทดลองทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์เพื่อยืนยันว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความเท่าเทียมกันก่อนการทดลอง เป็นการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนก่อนการทดลองตามหลักการวิจัยเชิงทดลอง

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลของกลุ่มทดลองภายหลังการทดลอง พบว่า ความรู้ทางการพยาบาลของกลุ่มทดลอง คือกลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีคะแนนความรู้ทางการพยาบาลสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลการวิจัยว่า

1. คะแนนความรู้ทางการพยาบาลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง แสดงว่า นักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีความรู้ในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้เนื่องมาจากการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะเป็นการฝึกให้มีการ

รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ ตีความข้อมูล การสร้างสมมุติฐาน ค้นหาทางเลือก นำทางเลือกที่ค้นหาได้และผ่านการประเมินแล้วไปปฏิบัติ (Watson and Glaser, 1980 cited in Maynard, 1996 :13; Bandman and Bandman, 1995:7) การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะได้ผลดี จำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการฝึกการคิดและตัดสินใจ จากการทดลองนักศึกษากลุ่มทดลองได้รับสรุปเนื้อหาและการมอบหมายงานให้ไปศึกษาด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียน นักศึกษาจึงมีการปูพื้นฐานความรู้เพื่อใช้ในการฝึกการคิด นอกจากนี้ยังได้รับฟังการสรุปสาระสำคัญหลังจบการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแต่ละครั้ง เมื่อนักศึกษามีความรู้เพิ่มขึ้น จึงมีคะแนนความรู้ในทางการพยาบาลหลังการทดลองสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sedlak and Ludwick (1996) ที่ศึกษาการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้บรรยากาศของวันฮาโลวีนมาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างวินิจัยการพยาบาล และผลการวิจัยของ Callister (1996) ที่พบว่า เมื่อนักศึกษาได้รับการสอนเพื่อพัฒนาให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากจะเกิดความคิดวิจยการญาณแล้ว ยังจะได้รับความรู้ทางการพยาบาลอีกด้วย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลหลังการทดลองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

1. คะแนนความรู้ในทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลทั้งสองกลุ่มไม่มีแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ผลเหมือนกับการสอนแบบปกติ ซึ่งผู้วิจัยอภิปรายได้ดังนี้

ลักษณะของผู้เรียนเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 มีประสบการณ์การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์เป็นเวลา 4 ภาคการศึกษาเหมือนกัน เป็นนักศึกษาที่อยู่ในวัยเดียวกัน เพศเดียวกัน ความสามารถทางสติปัญญาใกล้เคียงกัน คะแนนเฉลี่ยสะสมใกล้เคียงกัน เริ่มเรียนวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช1 พร้อมกัน ได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมเดียวกัน จึงเป็นไปได้ว่าทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความคิดในระดับเดียวกัน แม้จะใช้รูปแบบการสอนต่างกัน

รูปแบบการสอนของอาจารย์ตามปกตินั้น จะเน้นการบรรยายเนื้อหาวิชาและหลักการต่าง ๆ ซึ่งมีขั้นตอนเหมาะสมต่อนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ที่เริ่มเรียนวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชเป็นครั้งแรก ส่วนรูปแบบการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ก็ได้พยายามที่จะให้นักศึกษาเกิดความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ในส่วนของความรู้จะมีขั้นตอนที่ใกล้เคียงกับการสอนแบบปกติ จึงทำให้ความรู้ทางการพยาบาลภายหลังการทดลองของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่จากการประเมินผลของ

นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณนอกจากจะมีการมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียนแล้ว มีการอภิปราย และสรุปเนื้อหาสาระสำคัญก่อนสิ้นสุดการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาเกิดความรู้และความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากการไปศึกษาด้วยตนเอง จึงแสดงให้เห็นว่า การสอนภาคทฤษฎีทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถทำให้นักศึกษาได้รับความรู้อย่างเพียงพอเช่นเดียวกับการสอนโดยใช้รูปแบบปกติ

เปรียบเทียบความรู้ทางการพยาบาลภายหลังการทดลองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม

พบว่านักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ทางการพยาบาลหลังการทดลองไม่แตกต่างกันนั่นคือ วิธีการสอนไม่มีผลต่อคะแนนความรู้ทางการพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกสุม สุวรรณชฎ และคณะ (2530), ชฎามาศ เจริญพานิช (2534), มัณฑนา พรหมโสภา (2538), Delerulle (1990) และ Halloran (1995) ที่พบว่าไม่ว่าจะใช้วิธีการสอนใด คะแนนความรู้ก็จะไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถทำให้นักศึกษาพยาบาลได้รับความรู้เช่นเดียวกับวิธีการสอนตามปกติ

เมื่อวิเคราะห์ตามคะแนนเฉลี่ยสะสมพบว่า มีความสัมพันธ์กันกับคะแนนความรู้ทางการพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นคือ นักศึกษาพยาบาลที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมสูงจะมีคะแนนความรู้ทางการพยาบาลสูงกว่านักศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มุกข์ชิตา ผดุงยาม (2539) และ Tiessen (1987) แสดงให้เห็นว่านักศึกษาพยาบาลที่มีพื้นฐานการเรียนดีอยู่แล้ว เมื่อได้รับการทดลองก็จะส่งผลให้มีความรู้ทางการพยาบาลดีขึ้น

เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ภายหลังการทดลอง โดยรวมทุกขั้นตอนและเมื่อแยกเป็นรายด้าน

พบว่าสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง แสดงว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้เนื่องมาจากในการคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นเป็นกระบวนการในการใช้สติปัญญา โดยอาศัยความรู้ เจตคติ และทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล มีการไตร่ตรองและทบทวนข้อเท็จจริง รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อนำไปสู่สมมุติฐานหรือข้อสรุปที่เหมาะสม แล้วจึงตัดสินใจกระทำตามข้อสรุปที่ได้รับ (Case, 1994 :101; Miller and Babcock, 1996 :8) ดังนั้น ในการทดลองจัดการเรียนการสอนที่

เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณในครั้งนี่จึงได้กำหนดขั้นตอนให้นักศึกษาได้ปฏิบัติทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน ซึ่งนักศึกษาจะได้รับการปูพื้นฐานความรู้ในเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละครั้ง กระตุ้นให้เกิดข้อสงสัยโดยใช้สถานการณ์คำถาม ส่งเสริมให้มีการคิดอย่างอิสระ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ นำเสนอผลการคิด และสรุปหลังการเรียนการสอน โดยผู้สอนมีบทบาทในการสร้างบรรยากาศ และสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด ซึ่งจากการทดลองพบว่านักศึกษามีปฏิริยาต่อขั้นตอนต่างๆ เป็นอย่างดี ได้พัฒนาการคิดอย่างมีลำดับขั้นตอน มีการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและมีเหตุผล และในช่วงท้ายของการทดลอง นักศึกษาได้มีการนำความรู้จากบทเรียนที่ได้เรียนแล้ว มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และสนับสนุนผลการคิดของตนมากขึ้น จึงทำให้คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญญา แดงจอมยุทธ์ (2539) และมุกซ์ดา ผดุงยาม (2539) ที่ว่า การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะทำให้ความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาล และความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลสูงขึ้น เพราะไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาล และความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาล เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำไปสู่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Le Fevre, 1995) เมื่อนักศึกษาเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณก็ย่อมจะทำให้ความสามารถเหล่านั้นสูงตามขึ้นไปด้วย แต่จากการวิจัยพบว่าคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง 8% เนื่องจากผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลองเพียง 2 สัปดาห์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ส่งผลต่อความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และยังมีการฝึกฝนเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพของผู้เรียนมากขึ้น

ส่วนในกลุ่มควบคุมพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลหลังการทดลองโดยรวมทุกขั้นตอนสูงกว่าก่อนการทดลอง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประเมินผลภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกับก่อนการทดลอง ซึ่งอธิบายได้ว่า ในการสอนตามรูปแบบปกตินั้น นักศึกษาจะได้รับความรู้ในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี นักศึกษามีโอกาสในการฝึกการคิดตามขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหาน้อย นักศึกษาต้องอาศัยความสามารถของแต่ละคนในการประยุกต์ทฤษฎีมาใช้ในการประเมินผล จึงทำให้ความสามารถในด้านนี้ทั้งก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณในภาคทฤษฎีนั้น ถ้าได้ผ่านขั้นตอนในการตรวจสอบความชัดเจนด้านเนื้อหา ความเหมาะสมและเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ย่อมส่งผลต่อคะแนนของนักศึกษาภายหลังการทดลอง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการทดลองของผู้วิจัย นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนที่

เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะมีคะแนนความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลดีกว่าก่อนการทดลอง

เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลภายหลังการทดลองของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

พบว่ามีความแตกต่าง 30.31 และ 27.39 คะแนนตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05 ($t = 5.85$) แสดงว่านักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลโดยรวมดีกว่านักศึกษาที่ได้รับการสอนตามแบบปกติ ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลว่า

การเรียนการสอนในวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช 1 เป็นการเรียนการสอนที่แบ่งเป็น 2 ส่วน โดยในส่วนแรกเป็นการเรียนการสอนภาคทฤษฎี และส่วนที่ 2 เป็นการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งนักศึกษาจะต้องผ่านการเรียนในภาคทฤษฎีก่อน แล้วนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการเรียนภาคปฏิบัติ ในการเรียนการสอนภาคทฤษฎีจะต้องมีผลให้นักศึกษาได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐาน ทฤษฎี และหลักการเบื้องต้นของวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชเป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ป่วยด้วย ผู้วิจัยจึงเลือกวิธีการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้ เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการในการใช้สติปัญญาโดยอาศัยความรู้ เจตคติ และทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล มีการไตร่ตรองและทบทวนข้อเท็จจริง รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อนำไปสู่สมมุติฐานหรือข้อสรุปที่เหมาะสม แล้วจึงตัดสินใจกระทำตามข้อสรุปที่ได้รับ การเรียนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งให้นักศึกษาได้ฝึกการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ การวิเคราะห์ การตีความข้อมูล การสร้างสมมุติฐาน หาทางเลือกที่เป็นไปได้ นำทางเลือกที่ค้นหาได้และผ่านการประเมินแล้วไปปฏิบัติ (Brown and Sorrell, 1993; Case, 1994; Baker, 1996) เพื่อให้นักศึกษาได้รับทั้งความรู้และมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนและกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเริ่มจากการมอบหมายงานให้นักศึกษาไปศึกษาดูด้วยตนเองในหัวข้อต่างๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน เมื่อเข้าชั้นเรียนจะมีการกล่าวนำ นำเสนอสถานการณ์ปัญหา ฝึกการคิดรายบุคคล การคิดเป็นกลุ่มเล็ก การคิดเป็นกลุ่มใหญ่ การนำเสนอผลการคิด สรุปและประเมินผล ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ได้จัดให้มีความสอดคล้องกับขั้นตอนการแก้ปัญหา โดยฝึกให้นักศึกษามีการระบุประเด็นปัญหา การระบุสาเหตุของปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา และการประเมินผล จากการทดลองพบว่านักศึกษาจะมีการเตรียมตัวมาก่อนเข้าชั้นเรียน เมื่อเสนอสถานการณ์ปัญหา นักศึกษาจะให้ความสนใจกับปัญหา เมื่อเปิดโอกาสให้ฝึกการคิดรายบุคคล นักศึกษายังคงให้ความสนใจใน

การตอบคำถาม ในการคิดเป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ นักศึกษามีความกระตือรือร้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง การนำเสนอผลการคิดนั้นพบว่าในช่วงหลังของการเรียนการสอน นักศึกษาได้นำความรู้จากบทเรียนที่ผ่านมามาประยุกต์ใช้ในการตอบคำถามด้วย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า นักศึกษาได้มีการพัฒนาในเรื่องความสามารถในการแก้ปัญหา นอกจากนี้จากการประเมินของนักศึกษาพบว่า การเรียนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการเรียนการสอนอีกรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ตนได้รับความรู้ พัฒนาการคิด รู้จักการแก้ปัญหา โดยนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ เกิดแนวความคิดใหม่ๆ หรือหาทางออกของปัญหาได้ดีขึ้น เพราะในการคิดรายบุคคลบางครั้งยังมองปัญหาไม่ชัดเจน หาทางออกของปัญหาไม่ได้ แต่เมื่อได้มีการคิดเป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ทำให้ได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น มองเห็นภาพพจน์เกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาได้ดีขึ้น และมีความมั่นใจมากขึ้นในการที่จะขึ้นไปฝึกปฏิบัติงาน จากการสังเกตของผู้วิจัย จากการประเมินของนักศึกษา และคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาภายหลังการทดลองที่สูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุม ทำให้ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะทำให้ นักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลได้ดีกว่าการสอนตามรูปแบบปกติ

เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ภายหลังการทดลองตามขั้นตอนของกระบวนการแก้ปัญหา ของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำแนกตามวิธีการสอนและคะแนนเฉลี่ยสะสม สรุปและอธิบายได้ดังนี้

1. ในขั้นของการระบุปัญหา และขั้นตอนของการระบุสาเหตุของปัญหา พบว่า นักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา และความสามารถในการระบุสาเหตุของปัญหาไม่แตกต่างกัน อีกทั้งคะแนนเฉลี่ยสะสมไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา และคะแนนความสามารถในการระบุสาเหตุของปัญหา อธิบายได้ว่า การระบุประเด็นปัญหาเป็นการประเมินความชัดเจนเบื้องต้นต่อสถานการณ์ปัญหา แล้ววิเคราะห์เรื่องราวความเป็นไปได้ของความผิดปกติที่คิดว่าน่าจะเกิดขึ้นในขอบเขตกว้างๆ เป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ส่วนการระบุสาเหตุของปัญหาเป็นการวิเคราะห์ ตีความข้อมูล ค้นหาความสัมพันธ์ของข้อมูลส่วนต่างๆ ที่ได้รับ เป็นการสรุปอ้างอิงข้อมูลจากสถานการณ์ที่สงสัยเมื่อมีความชัดเจนของข้อมูลยิ่งขึ้น โดยพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผลทั้งในเชิงอุปนัยและนिरนัย (Bandman and Bandman, 1995; Le Fevre, 1995) ซึ่งนักศึกษาทุกคนได้ผ่านการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้ฝึกการรวบรวมข้อมูล การระบุประเด็นปัญหาของผู้ป่วยมาเป็นระยะเวลา 4 ภาคการศึกษาเท่ากัน จึงมีประสบการณ์ที่จะประเมินข้อมูลต่างๆ ได้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า นักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มจะมีความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา และความสามารถในการระบุสาเหตุของปัญหาได้ใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ยัง

แสดงให้เห็นว่า ถึงนักศึกษาพยาบาลจะมีคะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ เมื่อได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก็จะทำให้นักศึกษามีความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา และระบุสาเหตุของปัญหาได้ดีขึ้น เพราะขั้นตอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะต้องมีการสังเกต พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตลอดจนเป็นการประเมินถึงความเพียงพอของข้อมูล เพื่อนำมากำหนดเป็นข้อมูลที่สำคัญซึ่งยังต้องการการสืบค้นต่อไป ซึ่งเป็นสิ่งที่นักศึกษาพยาบาลจะต้องประมวลความรู้ และประสบการณ์ในการเลือกรับข้อมูล พิจารณา จัดระเบียบข้อมูลก่อนนำเสนอสู่ขั้นตอนของการระบุสาเหตุของปัญหา เมื่อนักศึกษาพยาบาลระบุประเด็นปัญหาได้แล้ว ก็จะต้องเข้าสู่ขั้นตอนของการระบุสาเหตุของปัญหา โดยนักศึกษาจะต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อหาสาเหตุของความผิดปกติของผู้ป่วย ซึ่งต้องอาศัยความรู้ในเนื้อหาวิชาการประกอบการตัดสินใจในการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงนำเสนอสถานการณ์ปัญหาเพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการรวบรวม วิเคราะห์ ตีความข้อมูล มีการฝึกการคิดรายบุคคล คิดเป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ทำให้นักศึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลได้มากขึ้น มีความน่าเชื่อถือ และมีเหตุผลมากขึ้น

2. ในขั้นของการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและขั้นของการประเมินผล พบว่า นักศึกษาพยาบาลในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและการประเมินผลดีกว่านักศึกษาพยาบาลในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่าคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทั้ง 2 ด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถึงแม้นักศึกษาจะมีคะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ เมื่อได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก็จะทำให้นักศึกษามีความสามารถในการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและการประเมินผลได้ดีขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องจากการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อผ่านการรวบรวม วิเคราะห์และตีความข้อมูลแล้ว จะต้องมีการค้นหาแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งนักศึกษาจะต้องใช้ความสามารถในการอธิบาย หาเหตุผลมาสนับสนุนทางเลือก คาดเดาทางเลือกไว้หลาย ๆ ทาง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา เมื่อได้แนวทางในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมแล้ว นักศึกษาจะต้องใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณในการประเมินผลแนวทางการแก้ปัญหาที่เลือกไว้ วิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียจากการปฏิบัติ เมื่อพบว่ามีข้อเสียก็จะมีการปรับปรุง แก้ไข หาแนวทางที่เหมาะสมต่อไป ในการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้ฝึกการคิดเป็นกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จากนั้นจัดให้นักศึกษาได้มีการเสนอผลการคิด อภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน หาข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ทำให้นักศึกษาเกิดแนวความคิดที่หลากหลายในการแก้ปัญหา และสามารถเลือกใช้ทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไข ปรับปรุงแนวทางการแก้ปัญหาต่อไป เมื่อนักศึกษากลุ่มทดลองได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดวิจารณ์อยู่ตลอดเวลา ย่อมมีผลทำให้คะแนนความสามารถทั้ง 2 ด้านนี้สูงกว่านักศึกษาในกลุ่มควบคุม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากการทดลองครั้งนี้พบว่า การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาความคิด คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล วิธีการนี้จึงเป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสมจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีทางพยาบาลศาสตร์
2. เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนแต่ละครั้งไม่ควรต่ำกว่า 2 ชั่วโมง เพราะจากการทดลองพบว่า ระยะเวลา 1 ชั่วโมงจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเร่งรีบในการคิดหรือทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะเมื่อต้องเรียนเกี่ยวกับทฤษฎีบางเรื่องที่มีความซับซ้อน และเวลา 2 ชั่วโมงเป็นเวลาที่ไม่นานจนเกินไป เพราะนักศึกษาพยาบาลจัดอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีความทนต่อการเรียนติดต่อกัน 2 ชั่วโมงได้
3. สถานการณ์ปัญหาที่ใช้ในการเรียนการสอนควรใช้ 1 เรื่องต่อ 1 ครั้ง เพราะจากการทดลองพบว่าในการสอนบางครั้งต้องสอน 2 ชั่วโมงติดกัน และมีเนื้อหา 2 เรื่อง เมื่อผู้เรียนต้องคิดแก้ปัญหาถึง 2 สถานการณ์ ทำให้ประสิทธิภาพในการคิดยังไม่ดีเท่าที่ควร
4. นอกจากการจัดกิจกรรมและระยะเวลาที่เหมาะสมแล้ว การสรุปโดยการเชื่อมโยงเนื้อหากับสถานการณ์ปัญหา จะทำให้การสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลอย่างสูงสุด
5. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลมากยิ่งขึ้น ควรมีการจัดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตลอดรายวิชา หรือในรายวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชทั้ง 1 , 2 และ 3
6. ควรมีการพัฒนาสถานการณ์ปัญหาขึ้นในหลายๆ ลักษณะเพื่อใช้ประกอบการสอน เช่น การใช้วีดิทัศน์ การแสดงบทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง เพราะจากการทดลองจะใช้สถานการณ์ปัญหาโดยแจกให้ผู้เรียนเป็นเรื่องๆ ซึ่งจากการทดลองพบว่า การใช้สถานการณ์ปัญหาแบบนี้ จะช่วยประหยัดเวลาในการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาได้มาก สามารถนำไปใช้ได้หลายครั้ง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่เมื่อใช้หลายครั้ง อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย จึงควรพัฒนาการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาในหลายๆ ลักษณะ
7. บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงถึง เพราะการวิจัยครั้งนี้ต้องมีการสอนนอกเวลา ผู้สอนจะสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นผู้เรียน รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เพื่อให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ และพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่เสมอ

8. ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเรื่องกระบวนการกลุ่มมาใช้ จึงควรทำความเข้าใจกับผู้เรียนก่อนเข้าชั้นเรียนเกี่ยวกับเรื่องของพลวัตกลุ่ม บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนแต่ละคนเมื่อเข้ากลุ่ม เพราะเมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจแล้ว จะมีการแบ่งหน้าที่และประสานงานกันเป็นอย่างดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อน ซึ่งจะเกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งชั้นเรียน

9. จากการทดลองพบว่าภายในระยะเวลา 2 สัปดาห์ คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลเพิ่มขึ้น 8% ดังนั้นเพื่อให้ได้ผลเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนควรเพิ่มระยะเวลาในการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้มากขึ้น

10. ในการนำวิธีการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปใช้ ผู้สอนควรมีการเตรียมตัวโดย ทำความเข้าใจกับแนวคิดเกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ บทบาทของผู้สอน การคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการนำเสนอวิธีการสอนภาคทฤษฎีทางพยาบาลศาสตร์ ในวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ และมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ซึ่งวิธีการสอนได้แสดงให้เห็นแล้วว่า มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการนำรูปแบบการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปประยุกต์ใช้ในการสอนภาคทฤษฎีในรายวิชาต่างๆ

2. ควรมีการพัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้ขั้นตอนและกิจกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับระยะเวลาและเนื้อหา รวมทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

3. ควรมีการศึกษาวิจัยผลการสอนภาคทฤษฎีที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อความสามารถในการแก้ปัญหาในรายวิชาอื่นๆ

4. ควรมีการศึกษาว่ารายวิชาใดที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลได้ดียิ่งขึ้น

5. ควรมีการพัฒนาแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล ในรูปแบบต่างๆ เพราะแบบวัดเอ็ม อี คิว ที่ผู้วิจัยได้เลือกนำมาใช้ในครั้งนี้น่าจะประสบปัญหาในการตรวจให้คะแนน เนื่องจากเป็นแบบทดสอบที่ตอบคำถามได้อย่างกว้างขวาง ถึงแม้จะมีแนวคำตอบไว้แล้วก็ตาม

6. ควรมีการศึกษาเพื่อติดตามผลการแก้ปัญหาทางการพยาบาลในการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาในกลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว